

SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRASI KORUMA, BİLİNÇ VE DUYARLILIK OLUŞTURMADA TÜRKÇE EĞİTİMİNİN ÖNEMİ

The Importance of Turkish Language Education in Protecting and Raising Awareness on Intangible Cultural Heritage

Yard. Doç. Dr. Emine KOLAÇ*

ÖZ

Küreselleşme rüzgârının hızlı bir şekilde estiği ve ulusal kültüre yöneldiği günümüzde ulusal kültüre, halk kültürüne bilinçle yaklaşma, koruma sorumluluğu her zamankinden daha fazla önem kazanmaktadır. Bu açıdan Türkçe ders kitaplarına ve Türkçe ders programlarına önemli görevler düşmektedir. Acaba, öğrencilere halk kültürünü sevdirmeye, onu koruma sorumluluğunu kazandırmada ders programları ve ders kitapları üstlendikleri bu görevi yerine getirebiliyor mu? Bu durumun araştırılması, ders programlarının, ders kitaplarının ve kitaplarda yer alan metinlerin incelenerek var olan durumun ortaya çıkarılması, sorunların gözler önüne serilerek çözüme yönelik öneriler sunulması, halk kültürü öğelerini tanıtmaya, korumaya yönelik bilinç oluşturulması açısından bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada Türkçe ders programları (1-5; 6-8) ve 2007 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanarak okullara dağıtılan ilköğretim Türkçe ders kitaplarında (1-5; 6-8) yer alan metinler somut olmayan kültürel miras öğeleri dikkate alınarak incelenmiştir. Araştırma verileri nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Türkçe ders kitaplarında yer alan toplam (144+ 56) 200 metin tek tek incelenmiş, elde edilen bulgular frekanslarla tablolar halinde sunularak, incelenen metinlerden doğrudan alıntılar yapılmış ve yorumlanmıştır.

Anahtar Sözcükler

Somut olmayan kültürel miras, Türkçe ders kitapları, Türkçe ders programları

ABSTRACT

In contemporary global era it is highly important to approach the popular culture and national culture delicately and take essential precautions about the local and native cultures. In this respect, Turkish language course books and Turkish language curriculums have important duties. This paper questions the proficiency of the books and curriculums. The current study reports on a descriptive analysis of elementary Turkish language curriculums and the Turkish language textbooks (for grades 1-5; 6-8) distributed to the schools by the National Ministry of Education in 2007. Within the context of this paper, the genre and the quality of the texts have been investigated. And then, the features of the intangible cultural heritage are determined from the texts. A total of 200 (144+56) texts have been studied individually with respect to text type and their distribution. Findings have been reported in frequency tables in addition to samples from the texts. At the end the results are discussed and interpreted.

Key Words

Intangible cultural heritage, Turkish Language Coursebooks, Turkish Language Curriculums

GİRİŞ

1980'li yıllardan sonra bütün dünyada siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutlarda hızlı bir değişim yaşanmaya başlanmıştır. Bu değişimle birlikte maddi, manevi değerler ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimler ulusal sınırları aşarak dünya çapında yayılmaya

başlamıştır. Yaşanan bu süreç genel olarak küreselleşme olarak ifade edilmektedir (DPT, 1995: 1). Önüne geçilemeyecek olan bu sürecin ve süreçte yaşanan değişikliklerin çok boyutlu olarak tartışılması, değerlendirilmesi millet hayatındaki öneminden dolayı kültür ve kültürel miras boyutunun mercek altına alınma-

* Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi. ekolac@gmail.com

sı gerekmektedir. Kültür, bir milleti diğerlerinden farklı kılan yaşam biçimleri ve her milletin kendisine has olan millî değerleridir (Ergin, 1986: 31-37). Bilgiyi, sanatı, ahlaki, örf ve âdetleri, insanın içinde yaşadığı toplumdaki kazandığı bütün yetenek ve alışkanlıkları kapsayan, atalardan miras kalan maddi-manevi değerler bütünü olan kültür, millet kavramının temellerinden biridir (Kafesoğlu, 1992: 15; Wells, 1972: 35; Güvenç, 1970: 11). Bu değerler başka kuşaklara, başka zamanlara aktarılmadığında “kültür” olma özelliği kazanamaz.

Bilgi ve deneyim ancak saklanıp biriktirildiğinde kültüre dönüşür. Bu saklama ve aktarma ise dil ile gerçekleşmektedir. Dil ile kültür arasında çok yakın bir ilişki vardır. Dilin olmadığı yerde kültürden, kültürün olmadığı yerde de dilden söz edilemez (Börekcî, 1999: 532). Bireyin toplumla en güçlü bağlarını oluşturan dil (Aksan, 1995: 8), millî kültürün temel öğelerinin başında gelir ve insanları birbirine yaklaştıran en önemli araçtır (Kavcar, 1987: 1). Küreselleşme süreciyle birlikte üretim ve tüketim toplumları arasındaki alışveriş sadece mal ve hizmetle sınırlı kalmamış, sunulan mal ve hizmetin içinde bunu üretenlerin dil ve kültürleri de yer almaya başlamıştır. Böylece, küresel kitle kültürü ve bu kültürün dili olan İngilizce, gelişen iletişim teknolojilerinin de yardımıyla dünya üzerinde büyük bir hızla yayılmaya, baskın duruma geçmeye başlamıştır (İçli, 2001: 165).

Küresel kültürel kodların gelişmesi, millî kültür öğelerinin günlük yaşamın dışında kalması, toplumların millî kültürü aktarıp yeniden üretememe sorunuyla karşılaşması gelecek nesillerin tamamen özünden farklı bir kültürün insanı olması tehlikesini de beraberinde getirmiştir (Ayдын, 1999: 110; Sarıbay, 2000: 14). Küreselleşmenin tek bir küresel kültüre gidiş biçiminde tanımlanır

duruma gelmesi (Keyman ve Sarıbay, 2000: 1), dünyanın büyük bir hızla aynı tür köfte yiyen, aynı marka ayakkabı giyen bir kültüre doğru yol alması (Kongar, 1997: 5) da bu tehlikenin bir işareti olarak gösterilebilir. Küresel kitle kültürünün, millî kimlik ve kültürün temel niteliklerini zedelediği, millî kültürel değerlerde erozyona yol açtığı, evrensel kültürel kodlar oluşturduğu düşünüldüğünde millî kimliğin ve kültürün özgünlüğüyle anlam kazanan yapısının küreselleşmeyle birlikte ciddi bir tehdit altında olduğu görüşü kuvvetlenmektedir (Somersan, 2001: 39; Göka, 2003: 88).

İnsanlığın bütün zaman dilimleri içinde yaşadığı, biriktirdiği, geliştirdiği, zenginleştirip sürekliliğini sağladığı, kendinden sonrakilere aktardığı veriler dizisi yani varlığının kanıtı olan kültürel mirasa (Artun, 2008: 454), bu mirasın geleceğe aktarılmasında, devamlılığını sağlamada en önemli araç durumundaki dile ve yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünü olarak ifade edebileceğimiz halk kültürüne yönelen bu tehdidin aşılarda millî varlığı yok etmeye yönelik olduğu da düşünülebilir. Millî kültürün çok önemli bir parçası olan halk kültürü ülkeyi ayakta tutan en önemli güçlerden biridir. Halkın arasında mayalanarak kültürel yapıyı belirleyen, yaşanan toplumun dokusunu oluşturan halk kültürü ürünlerinin halkın ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından millî kültürün korunup yaşatılmasında önemli bir rolü vardır (Artun, 1996:12-25).

Millî kültürler başka kültürler tarafından baskı altına alındığında ya buna “direnc” gösterirler ya da “uygun” bulup onaylarlar (Büyüksulu, 2000: 122). Millet olmanın, temel şartları arasında ilk sıralarda *millî kültür, halk kültürü, kültürel miras ve bunları gelecek nesille-*

re taşıyacak olan dil gelmektedir. Millî varlığın yok olması ile aynı anlama gelen “onaylama” davranışı söz konusu olamayacağına göre millî varlığın devamı için tek seçeneğin direnmek, kültürü, halk kültürünü, dili, genel anlamda kültürel mirası korumak, bu konuda bir bilinç oluşturmak olduğu açıktır. Kültürel miras somut olabileceği gibi soyut da olabilmektedir. Kültürlerin somut olmayan alanına; diller, dinler, gelenekler, görenekler, töreler, anonim halk edebiyatının sözlü ürünleri, seyirlik oyunlar, ritüeller, mitler vd. girmektedir. Günümüzde bu kültürün ve mirasın korumaya alınması sadece bireysel, ulusal değil uluslararası bir konu hâline gelmiştir (Artun, 2004: 147). 1972 yılında kabul edilen *Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi*’nden başlayarak somut olmayan kültürel mirasın korunması için önemli kararlar alan UNESCO, 1989 yılında folklorun korunması yönünde aldığı ilk önemli karar olan “Geleneksel ve Popüler Kültürün Korunması Tavsiye Kararı”nı almıştır. 1995-1999 yılları arasında yapılan bölgesel ve alt bölgesel sekiz seminer bu konuda önemli bir duyarlılık oluşturmuştur. *1989 Tavsiye Kararı, 1994 Yaşayan İnsan Hazineleri ve 1997/1998 İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Başyapıtları İlan Programları* 2003 Sözleşmesine giden yolda önemli adımlar olmuştur (Oğuz, 2008a: 26). UNESCO’nun 32. Genel Konferansında, 17 Ekim 2003 tarihinde kabul edilen, 20 Nisan 2006 tarihinde yürürlüğe giren ve uluslararası bir belge durumunda olan (Oğuz, 2008b: 5) *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi*, “somut olmayan kültürel mirası korumak; ilgili toplulukların, grupların ve bireylerin somut olmayan kültürel mirasına saygı göstermek; somut olmayan kültürel mirasın önemi konusunda yerel,

ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı arttırmak ve karşılıklı değerbilirliği, uluslararası işbirliği ve yardımlaşmayı sağlamak” amacıyla imzalanmıştır. *Somut olmayan kültürel mirasın aktarılmasında taşıyıcı işlevi gören dille birlikte sözlü gelenekler ve anlatımlar; gösteri sanatları; toplumsal uygulamalar, ritüeller ve şöenler; doğa ve evrenle ilgili bilgi ve uygulamalar; el sanatları geleneği* somut olmayan kültürel mirasın belirdiği alanlar olarak kayda geçmiştir.

Somut olmayan kültürel mirasın korunması, bu mirasın “sürdürülebilir” kılınmasıyla mümkündür. Küresel olgular tarafından hızla yok edilip tüketilen ve yeni kuşaklar tarafından sahip çıkılmayan bir miras, eski binalar gibi kendi kendine yıkılıp yok olacaktır (Ekici, 2004: 10). Kültürün sonraki kuşaklara aktarılmasında eğitimin önemli bir rolü vardır. Kültür hangi açıdan ele alınırsa alınsın eğitimin kültüre köprü olma özelliğiyle karşımıza çıkmaktadır (Başgöz, 1999: 38). Okullardaki eğitim ve öğretimin esas görevi kültürün kuşaklara aktarılmasını ve devamını sağlamaktır. Dilin öğrenilmesi ve kullanılması, kültürün de öğrenilmesi demektir. Dildeki her kelime, her cümle, kültüre ait bir göstergiyi temsil etmektedir (Özbay, 2002: 116). Temel dil becerilerinin sistemli ve bilinçli bir şekilde öğretildiği yerler eğitim kurumlarıdır. Eğitim kurumlarında ise temel dil becerilerinin kazandırılmasında ilköğretim basamağının ve buradaki Türkçe derslerinin ayrı bir önemi vardır. İlköğretimde dilimizin bütün inceliklerinin ve güzelliklerinin öğretildiği, bilinçli kullanma becerisinin kazandırıldığı Türkçe dersinin, somut olmayan kültürel mirasımızın tanınmasında, öneminin kavranmasında, bilinç ve duyarlılık oluşturulmasında, korunmasında ve geleceğe aktarılmasında da

önemli bir rolü vardır. Türkçe dersinin bu işlevini yerine getirebilmesi, amaca uygun olarak hazırlanmış Türkçe öğretim programları ve ders kitapları ile mümkündür. Bu durumda kültürün aktarıcısı konumunda olan öğretim programlarının, öğrencilere kültürün rahatlıkla aktarılmasını sağlayacak şekilde düzenlenmesi (Artun, 2000:160), ders kitaplarında da bu amacı gerçekleştirecek metinlere ve etkinliklere yer verilmesi gerekmektedir.

Küreselleştirmenin kültürler üzerindeki yok edici etkisini yoğun olarak hissettiğimiz son dönemlerde kültürel değerlerimizi korumak, sahip çıkmak, bu konuda bilinç ve duyarlılık oluşturmak millî varlığımız açısından yaşamsal bir önem taşımaktadır. Çünkü sorun, günümüzde artık önemini yitirmeye başlayan ve anlam ifade etmez hâle gelen, basit olarak algılanan kültür değerleri sorunu değil var oluş sorunudur, millî varlığımızı devam ettirme sorunudur.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, somut olmayan kültürel mirasımızın tanıtılması, bu mirasa yönelik bilinç ve duyarlılık oluşturulmasında Türkçe öğretim programları ve ders kitaplarının (1-5; 6-8) yerini belirlemektir.

YÖNTEM

Somut olmayan kültürel mirasımızın tanıtılması, bu mirasa yönelik bilinç ve duyarlılık oluşturulmasında Türkçe öğretim programları ve ders kitaplarının (1-5; 6-8) yerini belirlemeyi amaçlayan betimsel nitelikli bu çalışmada veriler nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi yoluyla toplanmıştır. Araştırmada değerlendirilen ilköğretim Türkçe ders kitaplarına Tablo1’de, ders kitaplarına ilişkin sayısal bilgilere de Tablo2’de yer verilmiştir.

Tablo 1. Değerlendirilen İlköğretim Türkçe Ders Kitapları

	İlköğretim Türkçe Ders Kitapları	f
1	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 18.07.2005 gün ve 269- 273 sayılı kararı ile ders kitabı olarak kabul edilen ve Yayınlar Dairesi Başkanlığının 04.06.2007 gün ve 2682 sayılı yazısı ile üçüncü defa basılan 1-5 Türkçe ders kitapları	5
2	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 28.06.2006 gün ve 278 sayılı kararı ile kabul edilen ve Yayınlar Dairesi Başkanlığının 04.06.2007 gün ve 2682 sayılı yazısı ile ikinci defa basılan 6. sınıf Türkçe ders kitabı,	1
3	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 19.04.2007 gün ve 96 sayılı kararı ile kabul edilen ve Yayınlar Dairesi Başkanlığı'nın 04.06.2007 gün ve 2682 sayılı yazısı ile birinci defa basılan 7. sınıf Türkçe ders kitabı,	1
4	Millî Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 17.03.2004 gün ve 25 sayılı kararı ile kabul edilen ve Yayınlar Dairesi Başkanlığının 10.02.2006 gün ve 0621 sayılı yazısı ile üçüncü defa basılan 6. sınıf Türkçe ders kitabı	1
	Toplam	8

Tablo 2. Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinlere İlişkin Sayısal Bilgiler

	I. Basamak (1-5)					II. Basamak (6-8)			Toplam (f)
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Sınıf Düzeyi									
Metin Sayısı (f)	16	32	32	32	32	18	18	20	200
Toplam	144					56			200

Tablo 2’de görüldüğü gibi Türkçe ders kitaplarında (1-5; 6-8) yer alan ve incelenen toplam metin sayısı 200’dür. Bu metinlerin 144’ü birinci basamak, 56’sı ise ikinci basamak Türkçe ders kitaplarında yer almaktadır.

Araştırma verileri, araştırılmak istenen olgu ya da olgular hakkında bilgiler içeren yazılı materyallerin analizini

kapsayan doküman incelemesi yöntemi (Yıldırım ve Şimşek, 2005) ile toplanmıştır. Doküman incelemesi, nitel araştırma yöntemleri arasında yer almaktadır. Eğitim odaklı araştırmalarda ders kitapları, öğrenci ve öğretmen kitapları, ders ve ünite planları, program yönergeleri, eğitimle ilgili resmi belgeler veri kaynağı olarak kullanılabilir (Bogdan ve Biklen, 1998). Araştırmanın kuramsal temellerini ortaya koymak amacıyla öncelikle somut olmayan kültürel miras konusunda bir alan yazın taraması yapılmıştır. Daha sonra bu kapsamda ilköğretim Türkçe öğretim programları (1-5; 6-8) ile Türkçe ders kitapları incelenmiş, elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Verilerin analizi araştırmacı ve bir alan uzmanı tarafından birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirilmiştir. Daha sonra araştırmacı ile uzman bir araya gelerek yaptıkları çalışmaları karşılaştırmış ve güvenilirlik çalışmasını gerçekleştirmişlerdir. Araştırmacı ve uzman, görüş birliğine vardıklarında süreç sona ermiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) güvenilirlik formülü [Güvenirlik = Görüş Birliği/ (Görüş Birliği +Görüş Ayrılığı)] kullanılmıştır. Hesaplamanın sonunda araştırmanın güvenilirliği % 91 çıkmıştır. Güvenirlik sonucunun %70'in üzerinde çıkması araştırmanın güvenilirliği için geçerli bir orandır (Miles ve Huberman, 994). Elde edilen bulgular frekanslarla tablolar hâlinde sunulmuş, incelenen programlar ve metinlerden gerektiğinde doğrudan alıntılar yapılarak yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUM

A. Birinci basamak (1-5)

Araştırma kapsamında ilk olarak Türkçe öğretim programı daha sonra da Türkçe ders kitaplarında yer alan 144 metin incelenmiş, elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Türkçe öğretim programına yönelik bulgular

Birinci basamak Türkçe öğretim programı incelendiğinde “kültürel değerler” in genel bir ifade olarak kullanıldığı ve benimsenmesi, korunması, geliştirilmesi konusunda vurgulara yer verildiği görülmektedir. Tablo 3'te bu vurgu ve ifadelerin programdaki bölümlere dağılımı görülmektedir.

Tablo 3. Türkçe Öğretim Programında “Kültür” Kavramına Yönelik Vurgular

Bölüm Adı	İfade/Vurgu Sayısı (f)
Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları	1
Programın Yapısı/ Genel Amaçlar	3
Kazanımlar	10
İlk Okuma Yazma	1
Okuma Dosyası/Metinlere Yönelik Açıklamalar	1
Zorunlu ve Seçmeli Temalar	2
Toplam	18

Birinci basamak Türkçe öğretim programının başında Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına yer verilmiştir. Genel amaçların ikinci maddesinde nasıl bir Türk ferdi yetiştirileceğine yönelik olarak yapılan açıklamada “kültürel değerler” ifadesi dikkat çekmektedir (MEB, 2005: 7):

“Atatürk inkılâp ve ilkelerine ve Anayasada ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve *kültürel değerlerini* benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik; laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış hâline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek.”

Programda, kültürel değerler konusundaki vurguya Türkçe öğretimin genel

amaçlarının 10, 11 ve 12. maddelerinde de yer verildiği, öğrencilerin hangi yönlerden, hangi temel değerler doğrultusunda ve hangi araçlarla gelişmelerinin sağlanacağına ilişkin açıklamalar yapıldığı görülmekte, araç boyutunda yazılı ve sözlü ürünlerin ön plana çıkarıldığı dikkat çekmektedir (MEB, 2005: 16):

1. Kişisel, sosyal, kültürel, ekonomik ve politik yönlerden gelişmelerini sağlamak,
2. Millî, manevî, ahlaki, tarihî, *kültürel*, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,
3. Yazılı ve sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarını sağlamak.

Kazanımlar bölümünde, kültür kavramına ve değerlere yönelik tek vurgunun “*Görgü kurallarına ve değerlere (millî, manevî, kültürel, ahlâki, sosyal vb.) uygun konuşur.*” (MEB, 2005: 34, 52, 71, 90, 115) şeklinde olduğu ve beş sınıf düzeyinde de aynen tekrarlandığı görülmektedir. Benzer tekrarın halk kültürü öğelerine yönelik vurguda da yapıldığı ve “*Eğlenmek için masal, hikâye, şarkı, tekerleme, tiyatro vb. dinler/izler.*” (MEB, 2005: 40, 59, 78, 93, 123) cümlesinin yine beş sınıf düzeyinde aynen tekrarlandığı dikkat çekmektedir. Programın ilk okuma yazma bölümünde ise okumaya özendirilmede “*hikâye, masal, fıkra, şiir, şarkı, tekerleme vb.*” (MEB, 2005: 249) den yararlanabileceği ifade edilerek yönlendirilmediği görülmektedir.

Ders kitaplarında yer verilecek metinlerle ilgili açıklamalar bölümünde, “*Metinlerin millî kültürümüze, manevî değerlerimize, ahlâk anlayışımıza, örf, âdet ve geleneklerimize, yasalarımıza, milletimizin bölünmez bütünlüğüne uygun olmasına özen gösterilmelidir.*” (MEB, 2005: 430) ifadesine yer verildiği, millî kültürümüze, manevî değerlerimi-

ze uygun metinlerin seçilmesi gerekliliğinin vurgulandığı görülmektedir.

Programda dört zorunlu (Atatürk, Değerlerimiz, Sağlık ve Çevre, Birey ve Toplum), on seçmeli (Güzel Ülkem Türkiye, Yenilikler ve Gelişmeler, Oyun ve Spor, Dünyamız ve Uzay, Üretim, Tüketim ve Verimlilik, Hayal Gücü, Eğitsel ve Sosyal Etkinlikler, Kurumlar ve Sosyal Örgütler, Doğal Afetler, Güzel Sanatlar) temaya ve bu temalarda kullanılacak içeriklere yer verilmiştir. Zorunlu temalar arasında yer alan “Değerlerimiz” teması ve içeriği (Türk kültürü, Türkçemiz, önemli değerlerimiz (Mevlana, Fatih Sultan Mehmet, Yunus Emre, Mimar Sinan, Nasrettin Hoca, Hacı Bektaş-ı Veli), bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, vatan, kahramanlık, bayrak vb.) ile seçmeli temalar arasında yer alan “Güzel Sanatlar” teması ve içeriği (Resim, ebru, tezhip, hat, ressamlar, bale, seramik, heykel, müzik, Âşık Veysel, Barış Manço, ozanlar vb.) (MEB, 2005: 182) somut olmayan kültürel mirasın korunması, bilinç ve duyarlılık oluşturulmasına katkı sağlayacağı düşünülebilir.

Türkçe ders kitaplarına yönelik bulgular

Tablo 4. Birinci Basamak (1-5) Türkçe Ders Kitapları

Sınıf Düzeyi	1	2	3	4	5	Toplam (f)
Toplam Metin (f)	16	32	32	32	32	144
Uygun Metin (f)	3	3	3	5	2	16

Tablo 4’te görüldüğü üzere ilköğretim birinci basamak Türkçe ders kitaplarında toplam 144 metin yer almaktadır. Bu metinlerden ancak 16’sında somut olmayan kültür değerlerine yer verilmiştir. Metinlerde; Karagöz, Nasrettin Hoca, Türkçe sevgisi, Keloğlan, bayram, halk oyunları, geleneksel el sanatları,

mutfak kültürü, Mevlana ve Sema gösterisi gibi somut olmayan kültür değerlerine yer verilmiştir.

Karagöz: Kaynağını sözlü kültür birikiminden alan, sözlü kültür ortamında sergilenen, halkımızın yüzyıllar içinde oluşan mizah anlayışının ve “oyun” beğenisinin göstergesi olan (Akarpınar 2004: 20), yüzyıllar boyu halkı eğlendiren, eğlendirirken çeşitli konularda mesaj vermesi dolayısıyla aynı zamanda sosyal bir işleve de sahip olan (Çıblak 2007: 175) Karagöz, birinci sınıf Türkçe ders kitabında “İki Arkadaş (Karagöz ile Hacivat)”, ikinci sınıf Türkçe ders kitabında “Karagöz ile Hacivat Okuryazarlık”, üçüncü sınıf Türkçe ders kitabında “Karagöz ile Hacivat”, dördüncü sınıf Türkçe ders kitabında ise “Mektup Örneği (Karagöz ile Hacivat)” başlıklı metinler aracılığıyla öğrencilere tanıtılır.

Nasrettin Hoca: Kültürümüzün önemli parçalarından olan ve bilge kişiliğiyle gönüllerde taht kuran, okumuş okumamış herkes tarafından benimsenen, fıkralarıyla halk zekâsının simgesi olan (Şimşek, 2008: 88), yerel olanı evrensel düzeye taşımadaki hüneriyle takdire değer olan Nasrettin Hoca (Ölçer Özünel 2008: 22); ikinci (Nasrettin Hoca), üçüncü (Nasrettin Hoca) ve beşinci sınıf (Nasrettin Hoca'nın Güneş Gözlüğü) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerle öğrencilere tanıtılmaya çalışılmıştır.

Türkçe sevgisi: Üçüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki “Türkçe Ana Dilimiz” ve dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki “Türkçemiz” başlıklı şiirlerde Türkçe sevgisi, Türkçeyi doğru kullanmanın önemi, türkü, ninni ve ağıtların dilin söyleyiş güzelliklerinin edinilmesine sağladığı katkı ifade edilmiş, öğrencilerde Türkçeyi bilinçle ve özenle kullanma düşüncesi oluşturma amacına odaklanılmıştır.

Keloğlan: Millî kültürümüzün önemli masal kahramanlarından Keloğlan birinci sınıf Türkçe ders kitabında

“Keloğlan ve Çocuk Bayramı” başlıklı metinde meşhur türküsünün bir bölümünü söyleyerek öğrencilerin karşısına çıkar. Metinde Keloğlan'a karşı duyarlılık oluşturulmaya çalışılmıştır.

Bayramlar: Çocukların eğitim ve terbiyesinde önemli bir rolü olan millî ve dinî bayramlar, onları toplumsallaştırarak örf ve âdetlerimizi öğrenmelerini sağlar (Abbasi, 2008: 1). Birinci sınıf Türkçe ders kitabındaki “Bayram Sevinci” başlıklı şiirde ve dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki “Bayram Heyecanı” başlıklı metinde bayram hazırlıkları, bayramı yeni kıyafetlerle karşılama, büyüklerin ellerini öpme, bayram harçlığı alma gibi bayrama has geleneklere yer verilmiştir.

Halk oyunları: Toplumsallaşmaya yardımcı olan, bireyleri yakınlaştıran, kaynaştıran toplumsal kültürün öğelerinden biri olan halk oyunları aynı zamanda bu kültürün ve değerlerin yeni kuşaklara aktarılmasında da önemli bir rol oynar (Sümbül, 1994: 3-15). İkinci sınıf Türkçe ders kitabındaki “Atabarı'nın Öyküsü” başlıklı metinde Artvin halk oyunlarından Atabarı tanıtılarak öyküsüne yer verilmiştir.

Geleneksel el sanatları: Türklerin kültür tarihinde el sanatlarının önemli bir yeri vardır. Batı'daki bilimsel ve teknik alandaki gelişmeler zamanında benimsenip uygulanamadığı için toplumun gereksinimlerine cevap vermekte zorlanmış, sanayiye ayak uyduramamış ve yerini makinelere bırakmak zorunda kalmıştır (Yavuz, 2006: 13). Geleneksel Türk sanatlarından “Ebru”, İpek Yolu ile İstanbul/Üsküdar'daki Özbekler tekkesine ulaştığında yaşam bulmuş (Serin, 2008: 97) bir tür kâğıt bezeme ve süsleme sanatıdır. Türk süsleme sanatları içinde önemli bir yere sahiptir. Kültürümüzün güzellik ve estetik anlayışı ile gelişmiş, kendine has özellikleri ile “Türk Ebrusu” adını alarak diğerlerinden ayrılmıştır (Sarı, 2008:1). Dördüncü sınıf

Türkçe ders kitabındaki “Ebru” başlıklı metinde ebru sanatı tanıtılmış, “Benim Anadolu’m” başlıklı metinde çinçilikten kısaca söz edilmiş, beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki “En İyiye ve En Güzele Ulaşmak” başlıklı metinde ise süslemecilik, oymacılık, hat sanatları gibi geleneksel sanatlarımızın isimlerine yer verilmiştir.

Mutfak kültürü: Mutfak kültürü; beslenmeyi sağlayan yemek, yiyecek, içecek türleri ve bunların hazırlanma, pişirilme, saklanma ve tüketilme sürecini, buna bağlı mekân ve ekipmanı, yeme-içme geleneği ile bu çevrede gelişen inanış ve uygulamalardan oluşan bir bütünlüğü, kendine özgü kültürel bir yapıyı ifade eder (Artun, 2005: 341). Dördüncü sınıf Türkçe ders kitabındaki “Benim Anadolu’m” başlıklı şiirle beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki “Türkiye’m” başlıklı metinde geleneksel yemeklerimize, tatlılarımıza göndermelerde bulunularak öğrencilerin bu konuya ilgileri çekilmeye çalışılmıştır.

Mevlana, Sema gösterisi: XIII. yüzyılda yaşamış olan Mevlana Celaleddin Rûmî, düşünceleri ve eserleriyle Anadolu Türklerinin dinî yaşantısı üzerinde önemli etkileri olan, çağını aşan düşünce ve yaklaşımlarındaki özgünlüğü ile evrensel değer hâline gelen büyük bir Türk-İslam düşünürüdür. Düşünceleri, eserleri ve mutasavvıf kişiliği ile hem Doğu-İslam dünyasında hem de Batı’da farklı din ve kültürlerden gördüğü ilgi, onun seçkin konumunu pekiştirmiştir (Çelik, 2002: 21). Mevlevilik kültürü ve Sema törenleri kültürel mirasımızın zenginlikleri arasında yer almaktadır. Mevlevilik kültürü UNESCO tarafından korunması gereken dünya miras listesine alınmıştır (Günay, 2008). Beşinci sınıf Türkçe ders kitabındaki “Fikir ve Gönül Adamı” başlıklı metinde Mevlana, hoşgörü felsefesi, Sema gösterisine dik-kati çekilmeye çalışılmıştır.

B. İkinci basamak (6-8)

Araştırmada ilk olarak Türkçe öğretim programı daha sonra da Türkçe ders kitapları ve kitaplarda yer alan 56 metin incelenmiş, elde edilen veriler değerlendirilmiştir.

Türkçe öğretim programına yönelik bulgular

İkinci basamak Türkçe öğretim programı incelendiğinde “kültür” kavramının fazla kullanılmadığı görülmektedir. “Kültür” kavramına yapılan vurguların dağılımı Tablo 5’te görülmektedir.

Tablo 5. Türkçe Öğretim Programında “Kültür” Kavramına Yönelik Vurgular

Bölüm Adı	İfade/Vurgu Sayısı (f)
Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları	1
Programın Yapısı/ Genel Amaçlar	2
Atatürkçülükle İlgili Konular	3
Programdaki Temel Yaklaşım	1
Okuma Metinlerinde Bulunması gereken Özellikler	1
Dinlenecek/İzlenecek Materyallerde Bulunması Gereken Özellikler	1
Temalar	1
Kazanım İfadeleri	1
Etkinlikler	1
Toplam	12

İkinci basamak Türkçe öğretim programının başında, birinci basamak Türkçe öğretim programında olduğu gibi Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına yer verilmiştir. Genel amaçların ikinci maddesinde nasıl bir Türk ferdi yetiştirileceğine yönelik olarak yapılan açıklamada “kültürel değerler” ifadesi yer almıştır (MEB, 2005: 1). Türkçe öğretimin genel amaçlarının 9. maddesinde yer alan *Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanıma* amacına paralel olarak 5. maddede bu eserlerin seviyeye uygun olması gerekliliğine dikkat çekilmiştir (MEB, 2005: 4).

Atatürkçülük ile ilgili konu ve açık-

lamalar bölümünde *kültürün düşünce sisteminin gelişimine katkısı, dil-kültür ilişkisi ve millî kültürün önemi* (1, 5, 6) vurgulanmıştır (MEB, 2005: 52). Programdaki temel yaklaşım açıklanırken kullanılan “estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.” (MEB, 2005: 3) ifadesiyle de millî değerlere vurgu yapılmıştır.

Okuma metinlerinde bulunması gereken özellikler bölümünde, *metinlerde millî, kültürel ve ahlâkî değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurların yer almamasına dikkat çekilerek millî ve kültürel değerler vurgulanmıştır* (MEB, 2005: 56). Aynı vurguya dinlenecek/izlenecek materyallerin içeriğinde bulunması gereken özellikler bölümünde de rastlanmaktadır (MEB, 2005: 57).

Programda her sınıf düzeyinde, zorunlu Atatürkçülük temasıyla birlikte 6 temaya yer verilmektedir. 6. sınıfta “Sevgi”, 7. sınıfta “Millî Kültür”, 8. sınıfta “Toplum Hayatı” zorunlu ana temalar olarak dikkat çekmektedir. Millî Kültür temasının altında “Geleneksel sanatlarımız, Türk büyükleri, Türk müziği, zanaatlar, seyirlik oyunlar, spor, oyunlar ve bayramlar” alt temalarına yer verilmiştir (MEB, 2005: 58-60).

Programın kazanımlar ve etkinlikler bölümünde halk *kültürü öğelerine* yer verilmiştir. Dinleme/izleme, okuma, yazma bölümlerinde *tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanılmaca, türkü türlerinin dinlenmesi ve ezberlenmesine, deyim ve atasözlerin cümle içinde kullanımına* yönelik kazanımlar (MEB, 2005: 17, 28, 31) ile *tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanılmaca, atasözü, deyim, masal gibi sözlü kültür ürünlerine yönelik etkinlikler* (MEB, 2005: 17, 24, 28) dikkati çekmektedir.

Türkçe ders kitaplarına yönelik bulgular

Tablo 6. İkinci Basamak (6-8) Türkçe Ders Kitapları

Sınıf Düzeyi	6	7	8	Toplam (f)
Toplam Metin (f)	18	18	20	56
Uygun Metin (f)	1	5	5	11

Tablo 6’da görüldüğü üzere ilköğretim ikinci basamak Türkçe ders kitaplarında toplam 56 metin yer almaktadır. Bu metinlerden ancak 11’inde somut olmayan kültür değerlere yer verilmiştir. Metinlerde; geleneksel el sanatları ve Ahilik geleneği, Karagöz, geleneksel Türk süsleme sanatları, geleneksel seyirlik oyunlar, Hıdırellez, sözlü edebiyat ürünleri (efsane), geleneksel çocuk oyunları, Nevruz gibi somut olmayan kültür değerlerine yer verilmiştir.

Geleneksel el sanatları ve Ahilik geleneği: Ahilik, kökleri çok eskilere dayanmakla birlikte bir teşkilat ve düşünce sistemi olarak 13. yüzyılda Anadolu, Balkanlar ve Kıрым’da Türkler tarafından kurulan esnaf, sanatkâr ve üreticiyle birlikleriyle bu birliklerin uyguladıkları ahlaki, siyasi, iktisadi, felsefi düşüncü ve ilkeleri içermektedir (Demir, 1998: 32). 7. sınıf Türkçe ders kitabında Anadolu’daki konukseverlik geleneğiyle ilgili bilgilere yer verilen “Anadolu’da Konukseverlik” başlığını taşıyan metinde konukseverliğin temeli Ahi geleneklerine dayandırılır. “Konuğuna yiyecek bir şey veremezse oynayarak eğlendiren” Anadolu insanına ve geleneksel konukseverliğimize dikkat çekilir (MEB, 2005: 85- 87). 6. sınıf Türkçe ders kitabında “Beypazarı” başlığını taşıyan metinde, bir toplumun özgün biçimsel sanatı olan el sanatlarından (Önen, 1982: 25), semercilik, dokumacılık, altın ve gümüş işlemeciliğinden, Beypazarı çarşısındaki Ahilik geleneğinden söz edilmektedir (MEB, 2005: 75-77). 8. sınıf Türkçe ders kitabında “İhtiyar Çilingir” başlığını taşıyan metinde ise (MEB, 2005: 29)

daha önce yoğun emekle gerçekleştirilen ancak gelişen teknoloji nedeniyle yerlerini fabrikasyon üretime bırakan ve kaybolmaya yüz tutan geleneksel el sanatlarına (Gürçay, 1969:13) dikkat çekilmekte ve çilingircilik hakkında bilgi verilmektedir.

Karagöz: Eğlendirirken mesajlar veren aynı zamanda sosyal bir işleve de sahip olan, halka ait pek çok ögeyi bünyesinde barındıran Karagöz (Çıblak, 2007:175), 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Bilmece” başlığını taşıyan metinde ilk defa bu basamakta öğrencilerle buluşmaktadır (MEB, 2005: 38-40).

Geleneksel Türk süsleme sanatları: 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Türklerde Çiçek Zevki” başlığını taşıyan metinde geleneksel Türk süsleme sanatlarına ve süsleme sanatlarında kullanılan çiçek motifine dikkat çekilmiştir (MEB, 2005: 41-43).

Geleneksel sporlar: Atlı cirit oyunu Türklerin en sevdiği geleneksel spor türlerindedir (Tezcan, 1987: 276). 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Anadolu’da Cirit Oyunları” başlığını taşıyan metinde, Anadolu’nun kükrek sesi, yiğitlik, mertlik, heyecanı, geleneksel seyirliği, bir zamanlar köy düğünlerini davulu ile zurnası ile coşturan cirit oyunları hakkında bilgi verilirken, Anadolu’nun bu geleneksel sporunun unutulmaktan kurtarılması yönünde de bir mesaj iletilmektedir (MEB, 2005: 50-52)

Hıdırellez: Hıdırellez, bahar bayramı niteliğinde kutlanan mevsimlik bayramlarımızdandır. Türk kültürü içinde canlılığını koruyan geleneklerden biri olan Hıdırellez geleneği, bir bayram olarak bütün Türk milletinin topluca katıldığı, kutladığı, birtakım töreleri yerine getirdiği bir bahar bayramıdır (Artun, 2007:251). 7. sınıf Türkçe ders kitabında “Hıdırellez Kutlamaları” başlığını taşıyan metinde somut olmayan kültür değerlerimiz arasında yer alan Hıdırellez kutlamalarına yer verilmiştir (MEB, 2005: 56-59).

Sözlü edebiyat ürünleri: Türklerin yaşadıkları coğrafyalarda pek çok yapıya kız kalesi (kız kulesi) adının verildiği bilinmektedir. Kız kalesi adı verilen yapılar mutlaka bir kadın kahramanın hatırası (genellikle de hazin sonu) üzerine anlatılan efsanelerle anlamlandırılmaya çalışılır (Erol 2005: 73). 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Kız Kalesi” başlığını taşıyan metinde de böyle bir efsaneye yer verilmiştir (MEB, 2005: 10-11).

Çocuk oyunları: Eski Türk evlerinin, zengin kültür mirasımızın korunması, yaşatılması, tanıtılması ve gelecek nesillere aktarılması konusuna dikkat çekmesi açısından değerlendirildiğinde 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Eski Ankara Evleri” başlığını taşıyan metnin oldukça önemli olduğu söylenebilir. Günümüzde sokak aralarında oynayan çocukların oynadığı oyunların büyük çoğunluğunu popülerleştirilmiş müzik parçalarının oluşturduğu, en çok tekrarlananların da o sırada televizyon ve radyolarda en popüler parçalar olduğu, “sokakta oyun kültürü”nün olmadığı bir gerçektir (Erdoğan ve Korkmaz, 2005: 11). Bu metinde eski Ankara evleri hakkında bilgi verilirken aynı zamanda halk kültürümüzün bir parçası olan geleneksel çocuk oyunlarından “birdirbir”, “uzuneşek” ve “köşe kapmaca”dan ve bu oyunları oynayan çocuklardan söz edilir (MEB, 2005: 14).

Nevruz: Gerek mitolojik öğelerin gerekse dini ve bölgesel kültürlerin etkisiyle zengin bir ritüel dünyası oluşturan Nevruz, 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmud’un Divanı Lügat’it-Türk’ünden başlayarak Türklerin kutladığı bir gün olarak kaynaklarda yer almıştır (Oğuz, 2005: 7). Farsça nev (yeni) ve ruz (gün) sözcüklerinin birleşmesinden meydana gelmiş olup yeni gün anlamına gelmektedir. İlbaharın başlangıcı sayılır (Artun, 2007: 240). 8. sınıf Türkçe ders kitabında “Nevruz ve Birlik” dikkat başlığını taşıyan metinde Nevruz bayramı tanıtılarak geleneklere sahip çıkılması

konusuna dikkat çekilmektedir (MEB, 2005: 38-39).

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulgularına dayalı olarak ulaşılan sonuçlar ile önerilere yer verilmiştir. Betimsel nitelik taşıyan bu çalışmada ilköğretim Türkçe ders kitapları ve programları (1-5; 6-8) somut olmayan kültürel miras öğelerine yer verme, bilinç ve duyarlılık oluşturma açısından değerlendirilmiştir.

İlköğretim birinci basamak (1-5) Türkçe öğretim programı “kültür” anahtar sözcüğü kapsamında incelendiğinde; Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları (1), Programın Yapısı/ Genel Amaçlar (3), Kazanımlar (10), İlk Okuma Yazma (1), Okuma Dosyası/ Metinlere Yönelik Açıklamalar (1), Zorunlu ve Seçmeli Temalar (2) gibi programın değişik bölümlerinde 18 ayrı vurguya yer verildiği görülmüştür. Bu vurguların; *Milli Eğitimin genel amaçlarında* “Türk milletinin millî, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren”, *Türkçe öğretim programı'nın genel amaçlarında* “Millî, manevî, ahlakî, tarihi, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak, millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek, yazılı, sözlü ürünlerle Türk ve dünya kültürünü tanımalarına yardımcı olmak”, *kazanımlarda* “Görgü kurallarına ve değerlere (millî, manevî, kültürel, ahlakî, sosyal vb.) uygun konuşur, eğlenmek için masal, hikâye, şarkı, tekerleme, tiyatro vb. dinler/izler.”, *metinlerle ilgili açıklamalar bölümünde* “Metinlerin millî kültürümüze, manevi değerlerimize, ahlak anlayışımıza, örf, âdet ve geleneklerimize, yasalarımıza, milletimizin bölünmez bütünlüğüne uygun olmasına özen gösterilmelidir.”, *temalarımızda* “Türk kültürü, Türkçemiz, önemli değerlerimiz, bayramlar ve törenler, türkü, halk oyunları, ebru, tezhip, hat sanatları” biçiminde olduğu görülmüştür.

İlköğretim birinci basamak (1-5) Türkçe öğretim programı bir bütün olarak ele alındığında “kültür” kavramına yönelik olarak yapılan vurgularda tekrara gidildiği ve nicelik olarak da yeterli olmadığı görülmektedir.

Birinci basamak Türkçe ders kitaplarında (1-5) toplam 144 metin yer almaktadır. Bu metinlerden ancak 16'sında yani yüzdelik oranla ifade edildiğinde %11'inde somut olmayan kültür değerlerine yer verildiği görülmüştür. Milletlerin kültür değerlerini yok etmeye yönelik küreselleşme rüzgârının hızla estiği günümüzde bu oranın çok düşük olduğu söylenebilir.

Metinlerde; Karagöz, Nasrettin Hoca, Türkçe sevgisi, Keloğlan, Bayram, Halk oyunları, Geleneksel el sanatları, Mutfak kültürü, Mevlana ve Sema gösterisi gibi somut olmayan kültür değerlerine yer verilmiştir. 7-11 yaş arasındaki çocukların dilsel gelişimlerine önemli katkılar sağlayabilecek atasözü, bilmece, tekerleme gibi sözlü edebiyat ürünlerine yer verilmemesi, masal çağı özellikleri taşıyan ilk üç sınıfta (Güleryüz, 2002: 216) masalın yer almaması eksiklik olarak görülebilir.

İlköğretim ikinci basamak (6-8) Türkçe öğretim programı “kültür” anahtar sözcüğü kapsamında incelendiğinde; Türk Milli Eğitimi'nin Genel Amaçları (1), Programın Yapısı/ Genel Amaçlar (2), Atatürkçülük İlgili Konular (3), Programdaki Temel Yaklaşım (1), Okuma Metinlerinde Bulunması Gereken Özellikler (1), Dinlenecek/İzlenecek Materyallerde Bulunması Gereken Özellikler (1), Temalar (1), Kazanım İfadeleri (1), Etkinlikler (1) gibi programın değişik bölümlerinde 12 ayrı vurguya yer verildiği görülmüştür.

Bu vurguların; *Milli Eğitimin genel amaçlarında* “Türk milletinin millî, ahlakî, insani, manevî ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren”, *programın yapısı/ genel amaçlarında* “Türk ve dünya kültür ve sanatına

ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanıma ve bu amaca paralel olarak da bu eserlerin seviyeye uygun olması gerekliliği”, *Atatürkçülükle ilgili konularda* “kültürün düşünce sisteminin gelişimine katkısı, dil-kültür ilişkisi ve millî kültürün önemi”, *programdaki temel yaklaşımda* “estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi”, *okuma metinlerinde ve dinlenecek /izlenecek materyallerde bulunması gereken özelliklerde* “metinlerde millî, kültürel ve ahlaki değerlere, milletimizin bölünmez bütünlüğüne aykırı unsurların yer almaması”, *temalarda* “geleneksel sanatlarımız, Türk büyükleri, Türk müziği, zanaatlar, seyirlik oyunlar, spor, oyunlar ve bayramlar” *Kazanım ifadeleri ve etkinliklerde* “halk kültürü öğeleri, tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanılıtmaca, türkü türlerinin dinlenmesi ve ezberlenmesi, deyim ve atasözlerin cümle içinde kullanımına yönelik kazanımlar ile tekerleme, sayısmaca, bilmece ve yanılıtmaca, atasözü, deyim, masal gibi sözlü kültür ürünlerine yönelik etkinlikler yapılması” biçiminde yapıldığı görülmüştür.

Programın bütünü göz önünde bulundurulduğunda yapılan vurgularda birinci basamak programında olduğu gibi tekrara gidildiği, nicelik olarak da yeterli olmadığı görülmektedir. İkinci basamak Türkçe ders kitaplarında (6- 8) toplam 56 metin yer almaktadır. Bu metinlerden ancak 11’inde yani yüzdelik oranla ifade edildiğinde %19,64’ünde somut olmayan kültürel miras öğelerine yer verildiği görülmüştür. Bu sayının metin sayıları göz önünde bulundurulduğunda oldukça düşük ve yetersiz olduğu söylenebilir.

Metinlerde; geleneksel el sanatları ve Ahilik geleneği, Karagöz, geleneksel Türk süsleme sanatları, geleneksel seyirlik oyunlar, Hıdırellez, sözlü edebiyat ürünleri (efsane), geleneksel çocuk oyunları, Nevruz gibi somut olmayan kültür öğelerine yer verilmiştir. Sözlü edebiyat ürünlerinden efsaneye yer verilmiş, di-

ğerleri ihmal edilmiştir. Birinci basamakta olduğu gibi bu basamakta da bilmece, tekerleme, atasözleri ihmal edilen sözlü edebiyat ürünleri olmuştur.

ÖNERİLER

1. İlköğretim Türkçe Öğretim Programlarında somut olmayan kültür değerlerine yönelik bilinç ve duyarlılık oluşturacak vurgular yeniden gözden geçirilmelidir.

2. Programda, somut olmayan kültür değerlerine yönelik bilinç ve farkındalığı arttıracak, öğrencilerin ilgilerini çekecek, düzeye uygun etkinliklere yer verilmelidir.

3. İlköğretim Türkçe ders kitaplarında sözlü edebiyat ürünlerinden daha fazla yararlanılmalıdır. Bu yaş döneminin gelişim özellikleri göz önünde bulundurularak sözlü edebiyat ürünleri arasından yapılacak seçimler hem çocukların temel dil becerilerinin gelişimine katkıda bulunacak hem de somut olmayan kültür değerlerine yönelik bilinç ve duyarlılığı arttıracaktır.

4. Metinler aracılığıyla geleneksel çocuk oyunlarımıza dikkat çekilmeli, ilgi ve merak uyandırılmalı, oyunlarla ilgili bilgiler verilmelidir.

KAYNAKLAR

Abbaslı, Eldeniz, “Çocuk Eğitiminde Bayramların Rolü”, *Turkish Studies* 3, 2, 2008: 1-11.

Akarpınar, R. Bahar. “Türk Gölge Oyunu Karagöz’de Zimmî Tipler”, *Millî Folklor* 62, 2004: 19-34.

Aksan, Doğan. *Her Yönüyle Dil*. Ankara: TDK Yayınları, 1995

Artun, Erman. *Halk Kültürü Araştırmaları, “Halk Kültürlerinin Gelecek Kuşaklara Taşınması”*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2008

_____, Erman. *Türk Halkbilimi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2007.

_____, Erman. Köy Seyirlik Oyunları Kültürel Mirasın Sergilenmesi, *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyumu*, 4-6 Mart 2004: 147-151.

_____, Erman. “Halk Kültürü ve Folklorun Türk Kültüründeki Yerine Kültürel Değişim ve Gelişim Açısından Bakış”, Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1, Adana: Epsilon Ofset, 2000.

_____, Erman. *Günümüzde Adana Aşıklık Geleneği ve Âşık Feymani*. Adana: Hakan Ofset, 1996.

Aydın, Mustafa. "Global Değişim ve Genişleyen Türk Dünyası: Türkler ve Türkiler" *Liberal Düşünce*, 4, 13, 1999: 109-120.

Başgöz, İlhan. *Türkiye'nin Eğitim Çıkması ve Atatürk*. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları, 1999.

Bogdan R. C. & Biklen, S. K. *Qualitative Research for Education. An Introduction to Theory and Methods*. Third Edition., MA, Allyn&Bacon, 1998.

Börekeçi, Muhsine. "Kültür-Dil-Edebiyat Bağlamında Türk Kültürü-Türkçe ve Türk Edebiyatı" *Türk Dili*, 570, Haziran 1999: 532-538.

Büyüksulu, Ali Rıza. "Küreselleşmenin Sosyal ve Kültürel Hayata Etkisi", *Küreselleşmenin İnsani Yüzü*. Editör Veysel Bozkurt, İstanbul: Alfa Yayınları, 2000.

Çelik, Celaleddin. "Mevlana'nın Fikirlerinin Türklerin Dini Hayatına Etkileri". *Erişeyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 2002: 21-38.

Çıblak, Nilgün. "Karagöz Sanatına İşlevsellik Kazandırma Bağlamında Karagöz Ustalarından Hayali Cinas Örneği", *Folklor/Edebiyat*, 13,50, 2007: 174-183.

Demir, Galip. *Türk Kültürü ve Ahilik*. İstanbul: Ahilik Araştırma ve Kültür Vakfı Yayınları, 1998.

DPT. Dünyada Küreselleşme ve Bölgesel Entegrasyonlar. <http://ekutup.dpt.gov.tr/>. web adresinden 23.08.2008 tarihinde alınmıştır.

Ekici, Metin (2004). "Bir Sempozyumun Ardından: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi", *Milli Folklor*, 16, 61, 2004: 5-13.

Erdogan, İrfan ve Alemdar Korkmaz. *Popüler Kültür ve İletişim*. Ankara: ERK, 2005.

Ergin, Muharrem. *Üniversiteler İçin Türk Dili*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1986.

Erol, Mehmet. "Türk Dünyasında "Kız Kalesi" Adlandırmalarının Kaynağı ve Bunlara Dair Anlatılan Efsanelerin Teşekkülü Üzerine", *Milli Folklor*, 65, 2005: 73-83.

Göka. Erol. "Bugün: Dünün ve Yarının İlginç Bir Karışımı", *Türkiye Günlüğü*, 75, 2003: 87-102.

Günay, Ertuğrul. Mevlevilik ve Semâ Törenleri Hakkında Genelge, 2008 <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/>. Erişim tarihi: 23.08.2008

Gürçay, Hikmet. *Urgan ve Urganlılık*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1969.

Güvenç, Bozkurt. *Kültür Kuramında Bütüncülük Sorunu Üzerine Bir Deneme*. Ankara: Hacettepe Basımevi, 1970.

İçli, Gönül. "Küreselleşme ve Kültür", *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 25, 2, 2001: 163-172.

Kafesoğlu, İbrahim. *Türk Millî Kültürü*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1992.

Kavcar, Cahit. "Türk Dili ve Edebiyatı Öğretimi", *A.Ü Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 20, 1987: 1-2.

Keyman, E. Fuat ve A. Yaşar Sarıbay. *Global/ Yerel Eksende Türkiye, Siyaset ve Toplumsal Yaşam*, İstanbul: Alfa Yayınları, 1-7, 2000.

Kongar, Emre. "Küreselleşme ve Kültürel Farklılıklar Çerçevesinde Ulusal Kültür". 1997. www.kongar.org/makaleler/mak_ku.phb. Erişim tarihi: 23.08.2008

MEB. *İlköğretim Türkçe Dersi (6- 8. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, 2006.

_____. *İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı ve Kılavuzu*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi, 2005.

Miles M.B. & Huberman A.M. *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. 2nd Edition. SAGE Publications, Calif, 1994.

Oğuz, Öcal. "Somut Olmayan Kültürel Miras: Türkiye'de Nevruz/Yenigün". *Milli Folklor*, 17, 65, 2005: 5-8.

_____, Öcal. "SOKÜM'ün Korunması Sözleşmesine Giden Yolda 1989 Tavsiye Kararı". *Milli Folklor*, 20, 80 (20008a) : 26-32.

_____, Öcal. "UNESCO ve İnsanlığın Sözlü ve Somut Olmayan Mirası Başyapıtları" *Milli Folklor*, 20, 78, (2008b): 5-8.

Önen, Phil. Ülğür. "Özgünlük ve Yabancılaşma Süreçlerinde Halk El Sanatlarının Yeri." *2. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*, Ankara, 1982.

Özbay, Murat. "Kültür Aktarımı Açısından Türkçe Öğretimi", *Türk Dili*, 602, 2002: 112-120.

Ölçer Özünel, Evrim. "Hoca Nasrettin Kahraman mı, Anti-Kahraman mı, Hilebaz mı, Bilge mi?" *Milli Folklor*, 20, 78: 22-27.

Sarı, Hatice. "Mustafa Düzgünman'ın Ebru Sanatına ve Eğitimine Katkısı". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2008.

Sarıbay, Ali Yaşar. "Yirmibirinci Yüzyıla Doğru Global Kapitalizm, Oryantalizm, Yerlililik: Teorik Bir Çerçeve", *Global-Yerel Eksende Türkiye (Derleyenler: Keyman, E. Fuat ve Ali Yaşar Sarıbay)*. İstanbul: Alfa Yayınları, 2000: 7-17.

Serin, Yaşar. "Geleneksel Ebru Sanatında Kronolojik Gelişim Süreci İle İlgili Bir Değerlendirme". *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26, 2008: 97-105.

Somersan, Semra. "Çok Kültürlülük İçin Asgari Öneriler", *Toplumbilim*, 14, 2001: 33-51.

"Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi". (Çev. M. Öcal Oğuz, Yeliz Özyay ve Pulat Tacar) *Milli Folklor* 65, 2005: 163-171.

Şimşek, Fulya Işıl. "Fakelore" Kavramı ve Nasreddin Hoca" *Milli Folklor*, 20,79, 2008: 84- 89.

Tezcan, Mahmut. Erzurum Kültürü ve Kişiliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20,1-2, 1987: 275-287.

Wells, Calvin. *İnsan ve Dünyası* (Çev. Erzen Onur), İstanbul:Remzi Kitabevi, 1972.

Yavuz, Ayça. "Cumhuriyet Döneminde Ankara Kalesi'ndeki Geleneksel El Sanatları". Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006.

Yıldırım A. ve Şimşek H. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Geliştirilmiş 5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.